
Vážná hra na oběšence

Vážná hra na oběšence

RESPEKT

27.7.2009, rubrika: Komentáře, strana: 13, autor: Martin Uhlíř

Podaří se vládě vyhnat do zahraničí přední české vědce?

česká věda Rozvášněný dav mávající transparenty s nápisy „hybaj, darmožrouti“. Oběšený vědec a jeho dosud živí kolegové prchající ze země s narychlo sbalenými skripty a zkumavkami v podpaží. Zatím se to všechno odehrávalo „jen jako“, během happeningu organizovaného minulý týden Akademií věd ČR na pražském Perštýně. Pokud by se ale v příštích třech letech naplnily záměry vládní rady pro výzkum a vývoj, budeme nejspíš svědky útěku vědců i ve skutečnosti.

Zkusme celý spor mezi akademií a vládní radou přiblížit pomocí sportovní terminologie. Představme si, že máme v české lize tři fotbalové týmy: akademický, vysokoškolský a průmyslový. Vedení fotbalového svazu rozhodne, že bude napříště přidělovat peníze podle výsledků, aby podpořilo ty nejlepší. Jenže zvolí zvláštní kritéria: nepočítají se jen góly, ale i počet kilometrů, které borci naběhají po hřišti.

Ne všichni fotbalisté v týmech jsou špičkoví, všem třem mužstvům by prospěla podstatně přísnější kritéria určující, kdo má hrát a kdo ne. Jako celek ale hraje nejlépe akademický tým. Soustředí se na to, aby dal nejvíc gólů, protože se až dosud bláhově domníval, že rozhoduje vítězství. Jenže marná sláva, hráči vysokoškolského mužstva toho víc naběhají, a proto akademiky přečíslel na body. Tím pádem o své peníze nepřijdou. Průmyslový tým sice svého akademického soupeře ani na body porazit nedokáže, ve vedení ligy ale panuje přesvědčení, že by měl i tak dostat výrazně přidáno.

V zahraničí nad takovým přístupem krouť hlavou, přední světový sportovní časopis se nad ním pozastavuje – bossově české kopané však trvají na svém, tváří se, že vymysleli nejlepší způsob hodnocení fotbalu na světě. Není jim divné, že jej nikdo jiný nepoužívá.

Odhlédneme-li od fotbalové terminologie, jde v celé kauze o to, že nový systém hodnocení vědy, který vypracovala zmíněná vládní rada (nutno dodat, že za nepochopitelného nezájmu akademiků), se snaží srovnat nesrovnatelné a není těžké jej obelstít. Akademie věd přitom vykazuje i podle této metodiky nejlepší poměr kvalitních výsledků k těm hůře obhajitelným, přesto má přijít o peníze. To, že vládní rada chce rozdělovat od roku 2012 peníze čistě na základě výsledků, jichž vědci dosáhli v minulosti, je v pořádku, měla by ale vymyslet systém hodnocení, který bude lépe odrážet realitu.

Otázka je, zda mužstvo akademiků nepopravuje své hráče před zraky médií trochu předčasně, škrty v rozpočtu na příští rok zatím nejsou tak dramatické, aby znamenaly zánik týmu. Teprve v dalších dvou letech má být krácení likvidační, neboť stát chce akademii odebrat téměř polovinu financí, které jí dává dnes; zatím o tom ovšem není definitivně rozhodnuto. Má tedy cenu se věšet už teď? Na druhou stranu, jak jinak na problém upozornit, zvláště v situaci, kdy vysokoškolské mužstvo své akademické kolegy nepodpořilo, ačkoli podivný systém hodnocení disciplíny zvané věda může v budoucnu poškodit i je?

Ještě vizi, prosím

Komplikovaná diskuse se vede kolem snahy vlády podpořit aplikovaný výzkum na úkor základního, na což má nejvíc doplatit právě akademie. Česko skutečně dává na základní výzkum více než řada jiných zemí OECD. Jenže právě v aplikovaném rezortním výzkumu (řídí jej jednotlivá ministerstva) se dosud vládními penězi plýtvalo nejvíc a je velká otázka, zda se to v budoucnu zlepší.

Potíž je mimo jiné v tom, že Česko nemá žádnou vizi, jak v aplikovaném výzkumu postupovat. Když dávala firmám peníze na výzkum americká vláda, vždy jasně řekla, co za to chce: úspornější automobily, vývoj auta na vodík, ekologičtější plasty nebo třeba snížení emisí skleníkových plynů. V Česku takové strategické plánování chybí.

Dále je tu otázka, jestli je vůbec přímá podpora firem nutná. Když před lety vyvíjela švédská automobilka Volvo airbagy, obrátila se také na univerzitní vědce, přestože sama zaměstnávala týmy matematiků a dalších odborníků. Česko by se mělo především snažit vytvořit prostředí, v němž firmy samy obcházejí akademii a univerzity a hledají, v čem by mohla být spolupráce přínosná.

A konečně – je tu problém s dělicí čarou mezi základním a aplikovaným výzkumem. Třeba látky s protinádorovými účinky vyvíjené v akademickém ústavu makromolekulární chemie nebo špičkové roboty konstruované na ČVUT v Praze by za čistý základní výzkum označil jen málokdo. Navzdory tomu ale ministerstvo průmyslu a obchodu, hlavní sponzor aplikovaného výzkumu, má dostat do roku 2012 výrazně přidáno, v rozpočtu ministerstva školství, které rozděluje peníze univerzitám, se má škrtnat jen nepatrně a hlavní břemeno úspor dopadne na akademii.

Takový přístup je nešťastný. Klidně přemýšlejme o tom, zda si Česko může dovolit akademii, která má 52 ústavů, ale zároveň nuťme během hospodářské krize šetřit všechny týmy, ne pouze ten na špici. Mnohé jeho hráče by na zahraničních stadionech vítali s otevřenou náručí, a pokud odejdou, zpět je těžko někdo přiláká. Q

K tématu též sloupek v rubrice Civilizace

Je otázka, zda si Česko může dovolit akademii s 52 ústavů.